

A munkaképesség egy nagyon összetett fogalom. Kiterjedtebb annál, hogy valaki éppen képes-e elvégezni a rábízott munkát. Szükség van egy egyszerű eszközre, amely segít megtalálni azokat, akik leginkább rászorulnak a támogatásra, hogy ne essenek ki a munka világából. Az ő azonosításukban segít a Munkaképességi Index kérdőív, amelynek kitöltését és értékelését követően a kapott eredmények jól jelzik a munkavállaló jelenlegi állapotát, illetve nagy pontossággal prognosztizálják a munka világában való jövőbeli megmaradását (1. táblázat). A hét kérdésből álló módszertant a 80-as években finn kutatók dolgozták ki, és mára már világszerte 26 nyelvre fordították le.

A munkaképességet az index kérdéseire adott válaszok összpontszáma alapján négy kategóriába lehet sorolni. A 36 pont alatti munkaképesség fejlesztendő.

Pontérték	Munkaképesség kategória	Javasolt intézkedések
7 - 27	rossz	a munkaképesség helyreállítása
28 - 36	közepes	a munkaképesség javítása
37 - 43	jó	a munkaképesség erősítése
44 - 49	kiváló	a munkaképesség fenntartása

1. táblázat A munkaképességi kategóriák és a javasolt intézkedések a Munkaképességi index összpontszám függvényében.

A TÁMOP-2.4.8-12/1-2012-0001 azonosító számú, „A munkahelyi egészség és biztonság fejlesztése, a munkaügyi ellenőrzés fejlesztése” című kiemelt projekt keretében a Munkaképességi Index felmérés eredményes végrehajtása érdekében országos, reprezentatív kutatást hajtottunk végre 2014. július és 2015. február között.

A Munkaképességi Index kutatási célú felmérés országos szinten a foglalkozás-egészségügyi rendszer bevonásával négy nemzetgazdasági ágazat hat kijelölt célcsoportjában került lebonyolításra. Az elemzés során ötezer fő adatait gyűjtöttük, összegeztük és dolgoztuk fel.

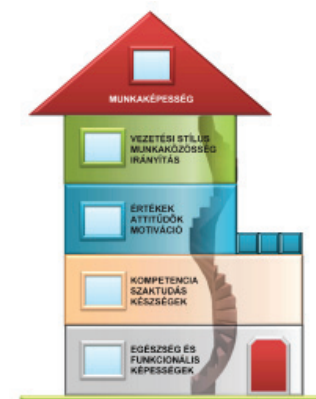
A kutatás célcsoportjai az alábbi, 45 év feletti munkavállalókból tevődtek össze:

- egészségügyi alapellátás orvosai;
- egészségügyi asszisztensek, ápolók;
- építőipari munkások;
- mezőgazdasági munkások;
- pedagógusok (általános és középiskolai);
- munkások az autóiparban és beszállítóknál.

A 45 év feletti munkavállalók munkaképesség csökkenésének azért van jelentősége, mert elodáztatatlanná vált a munkával töltött évek meghosszabbítása. Ezen felül

bizonyított, hogy a kedvező munkaképességgel rendelkezők nyugdíjas korukban is minden szempontból teljesebb életet tudnak élni. Választásunk azért esett a vizsgált célcsoportokra, mert a nemzetközi szakirodalom szerint a más ágazatokban dolgozókhoz képest alacsonyabb munkaképességgel rendelkeznek. Nemzetgazdasági jelentőségük kiemelten fontos, viszont aggályokat vet fel hazai állapotuk (pl. koreloszlás, munkakörülmények).

A munkaképességet befolyásoló tényezők, a Ház modell

1. ábra A Ház modell (a Finnish Institute of Occupational Health, 2010 alapján).

A munkaképesség komplex megközelítését legegyszerűbben a *Ház modell* segítségével ismerhetjük meg (1. ábra). A ház emeletei egymással összefüggnek, kölcsönösen hatnak egymásra. Egészséges egyensúlyuk esetén a munkaképesség jó és az marad hosszútávon is.

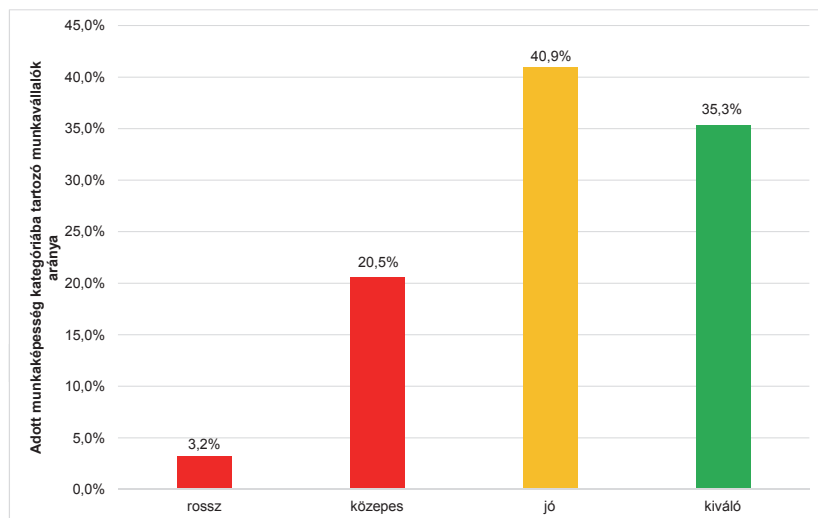
Az alapot a munkavállaló egészsége jelenti. A második emeleten található a megszerzett tudás, az elsajátított készségek és képességek, a jártasság, gyakorlat. Az alsó szinteknek elég erősnek kell lenniük, hogy megfelelően alátámasszák a felsőbb szinteket. A harmadik emelet a belső értékek szintje, mint a hozzáállás, életszemlélet, motiváció, attitűd. Az egyén ezen a szinten hozza meg a döntését a munka világában történő megmaradásról vagy távozásról. Az itt található erkély kitekintést biztosít a közvetlen környezetre (helyi közösség, munkahely, lakókörnyezet), és az innen származó információk, visszajelzések is hatással lehetnek a munkaképességre. Ez a szint szoros kapcsolatban és kölcsönhatásban van a felette lévő negyedik emelettel, a munkakörnyezettel, ahol a munkahelyi egészség és biztonság is elhelyezkedik.

A ház környezetét a munkahelyi támogató tényezők (munkahelyi jólét, illetve foglalkozás-egészségügyi szolgálat) és a közvetlen társadalmi környezet (család, közeli roko-

nek, barátok) jelentik. A ház tágabb környezetét a társadalom alkotja, annak különböző szakpolitikai tényezőivel és szolgáltatásaival (pl. egészségügy, munkaügy, szociálpolitika).

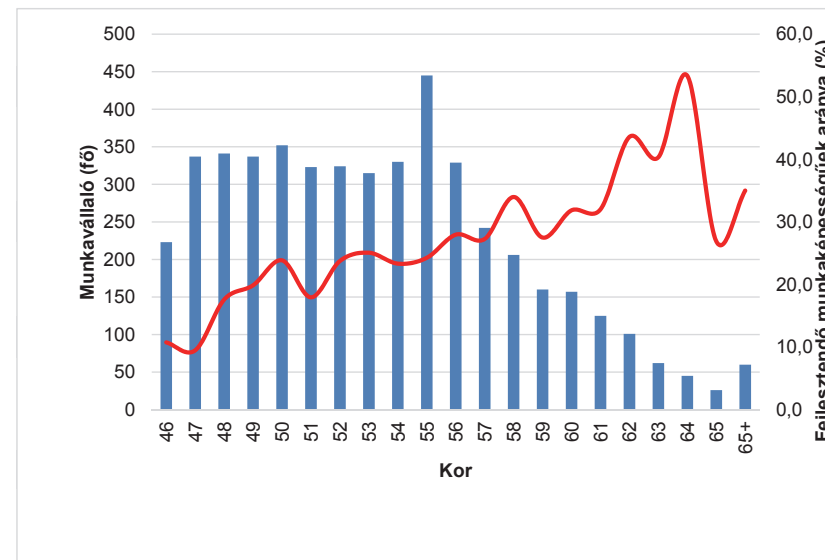
A magyarországi munkavállalók munkaképessége

Felmérésünkben a résztvevő munkavállalók átlagos munkaképességi értéke 40,5. A legtöbb 45 év feletti munkavállaló (76%) jó vagy kiváló munkaképességű kategóriába sorolható. A munkavállalók 24%-a viszont fejlesztendő munkaképességű (2. ábra).

2. ábra Az adott munkaképesség kategóriába tartozó munkavállalók aránya a megkérdezett ötezer 45 évnél idősebb munkavállaló közül.

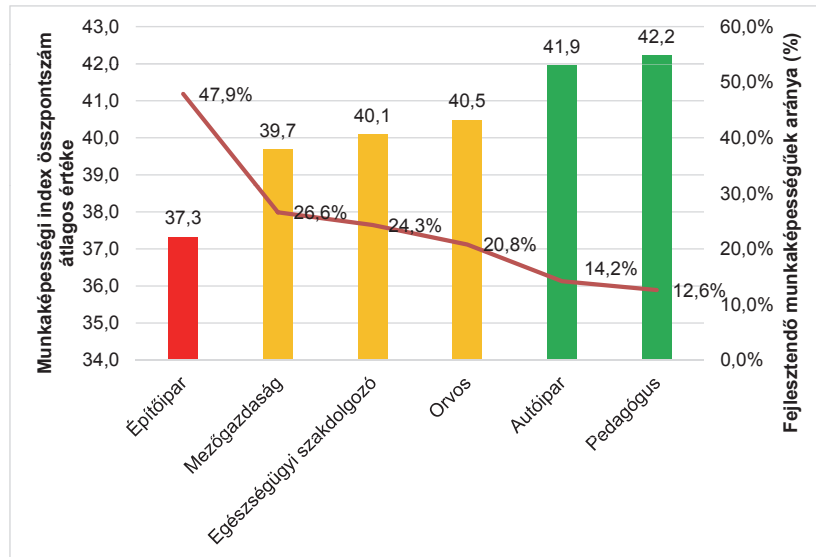
Korábbi nemzetközi kutatásokhoz hasonlóan Magyarországon is megfigyelhető, hogy a kor előre haladtával csökken a munkaképességi index átlagos értéke és csökken a munkavállalók száma, míg a fejlesztendő munkaképességű munkavállalók aránya a kor előre haladtával nő (3. ábra).

3. ábra A munkavállalók száma (bal tengely, kék oszlop) és a fejlesztendő munkaképességi indexű munkavállalók aránya (jobb tengely, piros vonal) a kor függvényében.

A munkaképességi index összpontszámának átlagos értéke az építőiparban a legrosszabb, mindegyik másik célcsoporthoz képest jelentősen alacsonyabb volt. A fejlesztendő munkaképességűek ebben a csoportban a válaszadók közel felét teszik ki. Ezt követte a mezőgazdaság, az egészségügyi szakdolgozók és az orvosok. Legmagasabb értékeket pedig az autóiparban és a pedagógusok között lehetett találni (4. ábra). Az egyes alkérdésekre adott átlagos pontokat célcsoportonként a 2. táblázat szemlélteti. Az 1. és 2. alkérdés esetén, amelyek a munkaképességi index összpontszám 40%-át adják, az autóiparban dolgozók és a pedagógusok értek el jelentősen magasabb értékeket. A betegségek számát illető kérdésben az egészségügyi szakdolgozók voltak a legrosszabb helyzetben. Az összes többi kérdés esetén az építőipari dolgozók kapták a legkevesebb pontot.

Eredményeink teljes mértékben megfeleltethetők más országok hasonló foglalkozású, 45 év feletti munkavállalóinak adataival.

4. ábra A célcsoportok átlagos munkaképességi index összpontszáma (bal oldali tengely, oszlopgrafikon, a különböző színű csoportok különböznek egymástól szignifikánsan) és a fejlesztendő munkaképességek (rossz vagy közepes munkaképesség kategóriájú) munkavállalók aránya célcsoportonként (jobb oldali tengely, vonalábra).

	Mezőgazdaság	Pedagógus	Autóipar	Építőipar	Orvos	Egészségügyi szakdolgozó	Összesen
Munkavállaló (fő)	551	1320	825	887	262	1155	5000
Életkor (átlag)	54,5	52,7	53,0	54,4	57,8	52,4	53,4
Fejlesztendő munkaképességek aránya	26,6%	12,6%	14,2%	47,9%	20,8%	24,3%	23,7%
Munkaképességi index összpontszám (adható max. 49 pont)	39,7	42,2	42,0	37,3	40,5	40,1	40,5
1. Jelen munkaképesség a valaha volt legjobbhoz képest (max. 10 pont)	7,5	8,3	8,1	7,4	7,5	7,9	7,9
2. A munkaképesség a munka követelményei szempontjából (max. 10 pont)	7,6	8,5	8,2	6,9	8,1	7,9	7,9

3. Jelenlegi betegségek száma (max. 7 pont)	5,9	5,7	6,0	5,6	5,8	5,4	5,7
4. Betegségek okozta becsült hatás a munkavégzésre (max. 6 pont)	5,3	5,4	5,5	4,8	5,3	5,2	5,3
5. Betegszabadság az elmúlt évben (táppénz az elmúlt 12 hónapban) (max. 5 pont)	4,2	4,4	4,4	4,0	4,2	4,4	4,3
6. Saját becsülés a munkaképességéről mostantól két év múlva (max. 7 pont)	6,1	6,6	6,5	5,7	6,3	6,1	6,2
7. Lelki erő tartalék (max. 4 pont)	3,2	3,3	3,4	2,9	3,2	3,2	3,2

2. táblázat A megkérdezettek száma, átlagos életkora, a fejlesztendő munkaképességek aránya, valamint a munkaképességi index összpontszám, illetve a munkaképességi index 1-7. alkérdéseire adott átlagos pontszám célcsoportonként. Piros színnel van jelölve, ahol az átlagosnál jelentősen alacsonyabb, zölddel, ahol jelentősen magasabb érték figyelhető meg.

A munkaképességet befolyásoló tényezők

A munkaképességi index kérdései mellett számos más, a munkaképességet befolyásoló tényezőre is rákérdeztünk. A célcsoportok között jelentős eltéréseket lehet találni a vizsgált hatások tekintetében. Például éjszakai műszak bizonyos ágazatokban alig van jelen (pl. pedagógusok, építőipar), míg máshol elérheti az 50%-ot is (pl. egészségügyi ápolók, asszisztensek, autóiipari dolgozók). Hasonló a helyzet a munkavégzés változó helyével, amely elsősorban az építőiparra igaz.

Életvitellel összefüggő hatások

A testtömeg index hatása számos nemzetközi publikációban megjelent. Jelen vizsgálatban másfélszer nagyobb eséllyel lehet fejlesztendő munkaképességű munkavállalót találni a túlsúlyosak között a normál testtömeg indexű munkavállalóhoz képest. A legtöbb nemzetközi szakirodalom a túlsúlyosság mellett a rendszeres testmozgás hiányát jelöli meg, mint az egyik legmagasabb kockázati tényezőjét a fejlesztendő munkaképesség jelenlétének.

Jelen vizsgálatban a fejlesztendő munkaképességre legnagyobb mértékben a munkavállaló által jelzett akadályozó tényezők hatása szerepelt. Azok között, akik jelentősnek ítélték meg az akadályozó tényezők hatását az életükben, több mint 4-szer nagyobb eséllyel lettek fejlesztendő munkaképességűek. A leggyakoribb akadályozó tényezők között a munkakedv, motiváció csökkenése (67%), a munkától független problémák, például családi, anyagi (64%), az egészséggel összefüggő problémák (64%) és a min-

dennapi teendőkkel, erőnléttel összefüggő problémák (63%) szerepeltek. Érdekes, hogy míg az első kettő leggyakoribb probléma csak háromszoros hatással bírt, az egészséggel összefüggő problémák 15-szörös, a mindennapi teendőkkel, erőnléttel összefüggő problémák pedig 13-szoros hatást jelentenek. A leggyakoribb problémák minden szakág esetén hasonló képet mutatnak, viszont az autóiparban és az építőipari munkások között előtérbe kerülnek a munka fizikai megterhelésével összefüggő problémák, a harmadik leggyakoribb akadályozó tényezőként szerepelnek.

Az akadályozó tényezők beazonosítása azért is fontos, mert segítségével meghatározható, milyen területen kell változtatni ahhoz, hogy a munkaképesség javuljon (4. táblázat). Az akadályozó tényezők mellett hasonló méretű (3-szoros) hatással szerepelt a fejlesztendő munkaképesség szempontjából a regenerálódás szükségessége (kimerültség, fáradtság érzése).

	Mezőgazdaság	Pedagógus	Autóipar	Építőipar	Orvos	Egészségügyi szakdolgozó	Összesen	Hatás
Munkakedv, motiváció csökkenése	71,6%	71,7%	48,6%	61,3%	75,8%	73,8%	66,7%	3,5
Munkától független problémák (családi, anyagi, stb.)	67,7%	72,1%	33,6%	63,6%	75,3%	72,9%	63,9%	3,0
Egészséggel összefüggő problémák	67,8%	66,1%	42,5%	68,1%	72,4%	69,6%	63,7%	14,8
Mindennapi teendőkkel, erőnléttel összefüggő problémák	63,2%	68,3%	33,7%	68,5%	71,6%	73,8%	63,3%	13,4
A munkahelyi közönség működésével kapcsolatos problémák	54,1%	64,4%	27,4%	55,9%	56,1%	64,6%	55,1%	2,4
A munka fizikai megterhelésével összefüggő problémák	60,3%	46,5%	38,1%	63,4%	48,7%	66,7%	54,1%	3,1
A munka szellemi megterhelésével összefüggő problémák	44,1%	64,6%	24,3%	52,3%	61,4%	64,6%	53,3%	3,6
Problémák a munkakörnyezetben (munkavédelem)	46,9%	38,3%	19,9%	52,8%	37,4%	56,2%	42,5%	3,0
Képességekkel, képzettséggel, tudással összefüggő problémák	44,4%	39,7%	18,9%	56,9%	43,0%	49,9%	42,0%	3,8

4. táblázat A különböző akadályozó tényezők előfordulási gyakorisága célcsoportonként, valamint a fejlesztendő munkaképesség szempontjából számolt hatás (esélyhányados). Kék színnel a legnagyobb értékek vannak jelölve.

Munkakörnyezeti hatások

A szellemi munkát végzőkhöz képest a fizikai munkásoknál 2,5-szer nagyobb eséllyel lehet fejlesztendő munkaképességű munkavállalót találni. Ez az összefüggés más nemzetközi felmérésekből is kirajzolódott, habár ott az esélyhányados értéke csak közel fele ekkora volt. A mintánkban szereplő egyetemet vagy főiskolát végzetek 87%-a tisztán szellemi munkát végez, míg az alacsonyabb képzettségű munkavállalók 91%-a tisztán fizikai vagy vegyesen szellemi és fizikai munkát végez. A felsőfokú végzettséggel nem rendelkezők körében a fejlesztendő munkaképességű munkavállalók 1,4-szer nagyobb eséllyel fordulnak elő, mint az egyetemi vagy főiskolai végzettségűek között.

Azok között, akik több mint 40 órát dolgoznak egy héten (másodállás vagy egyéb jövedelemszerzés), közel másfélszer több a fejlesztendő munkaképességű munkavállaló szemben azokkal, akik 40 órát, vagy annál kevesebbet dolgoznak hetente. Nemzetközi vonatkozásban a fizikai vagy szellemi túlterhelést többen megemlítik, mint az egyik nagyon fontos károsító tényezőt.

A nemzetközi szakirodalomban a munkahellyel kapcsolatos munkaképességi indexre gyakorolt negatív hatások között szerepel még a kevés beleszólási lehetőség, rossz munkaszervezés és felettesek, illetve a kedvezőtlen (balesetveszélyes, egészségkárosító) munkakörnyezet.

Leggyakoribb panaszt okozó, orvos által megállapított betegségek a munkaképességi index alapján

A leggyakoribb panaszt okozó betegségek a mozgásszervi (21%), a keringési (12%), az anyagcsere betegségek (7%) és a balesetek, sérülések (7%) voltak. Építőiparban a mozgásszervi betegségek csupán a negyedik helyen állnak (9%), míg a leggyakoribbak az anyagcsere-betegségek (14%) lettek. Érdekes, hogy a baleset és sérülések által okozott panasz a vizsgált csoportokhoz képest az építőipari munkások között volt a legkevesebb (4%), pedig a munkabalesetek számát és súlyosságát tekintve az építőipar az elsők között szerepel. Pedagógusoknál az emésztőrendszeri és az idegrendszeri - érzékszervi betegségek szerepeltek az öt leggyakoribb között (5. táblázat). A kor előrehaladtával nő a betegségek megjelenésének kockázata. Az 56 év felettiek között 1,3-szer nagyobb a betegségek előfordulásának az esélye a 45-55 éves dolgozókhöz képest. Már egy panaszt okozó betegség jelenléte is kilencszeresére növeli annak az esélyét, hogy fejlesztendő munkaképességű lesz a munkavállaló. A legnagyobb összefüggést a gyenge munkaképességgel a lelki betegségek és az anyagcsere betegségek mutatják (esélyhányados értéke mindkét esetben 8), ezt követik a

légzőszervi (hatszoros hatás), a keringési és az emésztőrendszeri betegségek (mindkét esetben ötszörös hatás). Érdekes, hogy a leggyakrabban panaszt okozó mozgásszervi betegségek hatása csak háromszoros.

	Mezőgazdaság	Pedagógus	Autóipar	Építőipar	Orvos	Egészségügyi szakdolgozó	Összesen	Hatás
Legalább egy panaszt okozó betegség	38,8%	43,2%	39,8%	47,9%	40,7%	49,2%	44,3%	8,8
Mozgásszervi betegségek	21,9%	20,9%	28,6%	8,9%	20,8%	26,0%	21,3%	3,3
Keringési betegségek	13,5%	9,7%	4,8%	10,7%	11,5%	18,4%	11,5%	5,2
Anyagcserebetegségek	4,2%	4,6%	3,2%	13,6%	8,4%	9,7%	7,3%	8,0
Baleset, sérülés	9,1%	6,3%	4,8%	4,0%	6,2%	9,4%	6,6%	3,3
Légzőszervi betegségek	3,2%	6,4%	1,8%	12,6%	4,0%	5,9%	6,2%	6,1
Idegrendszeri és érzékszervi betegségek	3,4%	7,8%	3,9%	6,1%	3,5%	7,3%	6,0%	4,3
Emésztőrendszeri betegségek	2,6%	7,0%	2,7%	7,0%	4,9%	7,4%	5,8%	5,2
Bőrbetegség	1,2%	4,6%	1,5%	4,4%	2,2%	4,5%	3,5%	4,9
Lelki betegségek	1,4%	3,5%	1,2%	1,7%	3,1%	3,2%	2,5%	8,1
Más rendellenesség, betegség	0,8%	4,7%	0,7%	0,7%	3,5%	2,6%	2,4%	3,3
Húgy-ivarszervi betegségek	0,6%	1,9%	0,4%	2,8%	1,3%	1,9%	1,6%	5,1
Daganatos betegségek	0,8%	0,8%	1,1%	2,1%	0,4%	2,0%	1,3%	1,0
Vérképzési zavarok	0,0%	1,1%	0,5%	0,2%	0,0%	1,5%	0,8%	1,0

5. táblázat A különböző panaszt okozó, orvos által diagnosztizált betegségek előfordulási gyakorisága célcsoportonként, valamint a fejlesztendő munkaképesség szempontjából számolt hatás (esélyhányados). Kék színnel a legnagyobb értékek vannak jelölve.

Összefoglalás

A rossz munkaképesség nem csak az egyén problémája: az érintett dolgozón kívül hatással van a munkáltatóra, illetve terhet jelent a társadalomnak. Az országos reprezentatív kutatás, olyan eredménnyel szolgál, amely a munkaképesség megtartását célzó tevékenység nagy hatású segédeszközeként támogatja a dolgozók megtartását a munkahelyen, és célzott beavatkozásokra ad lehetőséget. A kutatás eredményei hatékony eszközként szolgálnak a nemzetgazdasági szinten munkaerőhiánnyal, elvándorlással vagy korai nyugdíjazással fenyegető ágazatok azonosításához, s a kedvezőtlen folyamatok megfordításához. A kutatás eredményei segítik a munkakörülmények javítását, a munkahelyi egészségfejlesztést, az élethosszig tartó tanulást és a generációk együttműködését a munka világában.

Köszönetünket fejezzük ki a Finn Munkaegészségügyi Intézetnek (FIOH), hogy lehetővé tette számunkra a Munkaképességi Index módszertan kutatási célú felhasználását.

Hivatkozások, linkek

www.tamop248.hu

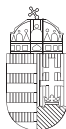
A kiemelt projekt átfogó célja a munkahelyi egészség és biztonság, valamint a munkavédelmi és munkaügyi ellenőrzés fejlesztése. Az oldalon számos hasznos információ mellett a munkaképességi index felmérés adatainak részletes elemzése is megtalálható.

<https://osha.europa.eu/hu/publications/articles/promoting-active-ageing-in-the-workplace>

A munkaképességi indexről és az aktív időskor előmozdításáról írt összefoglaló a téma egyik legnagyobb nemzetközi szaktekintélyétől, Ilmarinen professzortól, magyar nyelven.

A TÁMOP-2.4.8-12/1-2012-0001 azonosító számú, „A munkahelyi egészség és biztonság fejlesztése, a munkaügyi ellenőrzés fejlesztése” című kiemelt projekt tájékoztató kiadványa az Európai Unió támogatásával jött létre.

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFETTES A JÖVŐBE